

T.C.
ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI
Strateji Geliştirme Başkanlığı

C.7 Kasım 2019

Sayı : 30824082/610-261585
Konu : Yazılı soru önergeleri

.../.../2019

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Milletvekilllerimiz tarafından şahsıma yöneltilen ve ilişik listede; TBMM Esas numaraları, Bakanlığımıza geliş tarih-sayıları ile konuları belirtilen yazılı soru önergeleri incelenmiş olup, söz konusu önergelerde yer alan hususlara ilişkin cevaplarımız ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Murat KURUM
Bakan

EKLER:

- Liste (5 Adet- 5 Sayfa)
- Cevap yazısı (43 Adet, 79 Sayfa)

MERSİN MİLLETVEKİLİ
SAYIN ALİ MAHİR BAŞARIR'IN
TBMM 7/2279 ESAS SAYILI
YAZILI SORU ÖNERGESİNE
İLİŞKİN SORULAR VE CEVAPLARI

SORULAR

Mersin'in Tarsus ilçesine bağlı Boğazpınar Köyü'nün HES'lerle olan mücadelesi uzun süredir devam etmektedir. Bu mücadele, KTM Grup isimli şirketin, Berdan Nehri'nin kollarından Öküzini Irmağı üzerine planladığı Gök HES projesiyle başlamıştır. Projeden geç haberdar olan Boğazpınar halkı, Gök HES projesinin 2010'da işletmeye alınmasına engel olamamıştır.

Boğazpınar köyü halkı, Gök Hes projesinin faaliyete geçmesiyle birlikte suya erişim konusunda sıkıntı çekmeye başlamış, daha önce yapılan Kadıncık Barajı, Gök HES ve Kadıncık I-II HES projeleri nedeniyle yaşam alanları daralmış ve eko sistemdeki bozulmaları da gözlemlemiştir. Aynı şirket bu kez 2012'de Berdan Nehri'nin bir parçası olan Kadıncık Çayına kurulmak üzere bir başka HES projesi yapmak isteyince Boğazpınar halkının tepkisiyle karşılaşmıştır.

Akhan I-II Regülatörü ve HES projesi hakkında Nisan 2013'te verilen Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Olumlu kararının iptali için köylülerin açtığı davayla söz konusu HES'lere karşı bir hukuk mücadelesi başlamıştır. Davaya bakan Mersin 1. İdare Mahkemesi bilirkişi raporunda yer alan, nesli tehlike altında bulunan türlere önlem alınmadığı; su kaynaklarına yapacak olan etkinin dikkate alınmadığı; canlıların gereksinim duyduğu su ihtiyacının kantitatif analizinin yapılarak objektif ölçülere göre sağlıklı olarak belirlenmediği ve projenin esas etki alanının ÇED Raporunda gösterilenden daha geniş olduğu ifadelerini dikkate alarak HES projesi hakkındaki ÇED Olumlu Kararını 29 Şubat 2016'da iptal etmiştir.

Ancak, Danıştay 14. Dairesi, 24 Mayıs 2017 tarihinde, akıl almaz bir gerekçeyle "HES projesi hakkındaki bilirkişi raporunda 'hangi endemik ve nesli tehlike altında türlerin tek tek belirtilerek ne ölçüde zarar göreceği... proje etki alanının neresi olduğu hususlarının somut bir biçimde ortaya konmadığını' ifade ederek yerel mahkemenin iptal kararını bozmuştur.

Danıştay ek bilirkişi raporu veya yeniden keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmasını isteyerek dosyayı Mersin 1. İdare Mahkemesine göndermiştir. 2017'de yerel mahkemede tekrar görülmeye başlanan dava kapsamında hazırlanan ek bilirkişi raporunda, "Bilirkişi Heyetimiz, ÇED Raporu ve eklerini değerlendirmiş; ÇED Raporundaki eksiklikleri ortaya koymuştur. Firma tarafından ayrıntılı bir etüt çalışmasıyla yapılması beklenen analiz ve hesaplamalar Bilirkişi Heyetimizin görev ve sorumluluğunda değildir" ifadeleri yer almıştır.

30 Kasım 2017 tarihinde Mersin 1. İdare mahkemesi bilirkişi heyetinin hazırlamış olduğu ek raporu dikkate alarak HES projesi ile ilgili ÇED olumlu kararını tekrar iptal etmiştir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın itirazı üzerine yeniden temyiz incelemesi yapan Danıştay 14. Dairesi, bilirkişi raporunda eksik bulunan hususların aslında ÇED Raporunda yer aldığı, çevreye verilecek zararlarınsa, "bölgenin bitki örtüsü ve iklimi nedeniyle giderilmesinin mümkün olduğunun anlaşıldığı" gerekçeleriyle, iptal kararını bir defa daha bozdu. Danıştay kararıyla Akhan I-II Regülatörü ve HES projesine ait ÇED Olumlu Kararı yeniden yürürlüğe girmiş oldu. Üstelik karar düzeltme yolu da Danıştay kararıyla kapanmıştır.

Bu çerçevede:

- 1) Tarsus ilçesi Boğazpınar halkının şiddetle karşı çıkmasına rağmen ve bilirkişi raporları doğrultusunda açıkça hukuk ihlali ortadayken söz konusu HES'in yapımının durdurulması için gerekli önlemler alınacak mıdır?
- 2) HES'ler nedeniyle bölge halkının yaşam alanlarının daralması ve çevreye verilen zararın Bakanlığınızca hiçbir önemi yok mudur?
- 3) HES'ler yapılırken, bölge halkının yararı mı yoksa şirketlerin yararı mı gözetilmektedir?
- 4) Söz konusu HES'in de yapımıyla toprağın kirlenmesi, erozyon ve sel oluşması, ayrıca en önemlisi bölge halkının sağlığının yok olması durumunda kim ya da kimler sorumlu olacaktır?
- 5) Berdan Nehri üzerinde yapılması planlanan söz konusu HES projesinde kümülatif etki dikkate alınmış mıdır?
- 6) Berdan Nehri üzerinde yapılması planlanan HES projesinde, Dünya Bankası veya diğer bankalardan teşvik kullanılacak mıdır? Kullanılacak ise hangi şartlarda kullanılacaktır?
- 7) Yöredeki önemli 122 bitki alanından biri olan yaklaşık 323'ü endemik olmak üzere 1685 bitki türünün bulunmasıyla korunması gereken alanlardan biri olması ve projenin uygulanmasıyla bu türlerin zarar görmesi ve yok olması kaçınılmaz olacaktır. Bu konuya ilişkin ne gibi tedbirler alınmıştır? Alınmamışsa gerekçeleri nelerdir?
- 8) HES projesiyle ilgili dava konusu bilirkişi raporunda proje etki alanının yanlış belirlendiği konusunda 5 kişilik bilirkişi heyetinin raporuna rağmen bu projenin bu alanda yapılmasında neden ısrar edilmektedir?

CEVAPLAR

1) Mersin İli, Çamlıyayla ve Tarsus İlçeleri, Kadıncık Çayı üzerinde yapılması planlanan "Akhan 1-2 Regülatörü ve HES (47,38 MWm / 45,50 MWe)" projesi ile ilgili olarak Tarsus Çevre Koruma Kültür ve Sanat Merkezi Derneği adına Dernek Başkanı Av. Semra KABASAKAL ve dava arkadaşları tarafından, 19.04.2013 tarih ve 2953 sayılı ÇED Olumlu kararının iptali ve yürütülmesinin durdurulması talepleri ile Mersin 1. İdare Mahkemesinin E.2013/637 Esasına kayden açılan davada verilen iptal kararının bozulması üzerine E.2017/1272 esasında devam eden davada, dava konusu işlemin iptali yönünde tekrar verilen karar, Danıştay 14. Daire tarafından E.2018/225 esasında karar düzeltme yolu kapalı olmak üzere bozulmuştur.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu (İYUK) 28 inci maddesi 1 inci fıkrasında yer alan "Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre idare gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur. Bu süre hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak otuz günü geçemez." hükmü doğrultusunda, hakkında yürütmeyi durdurma kararı verilen maddelere ilişkin karar icapları Bakanlığımızca yerine getirilmekte olup; zikredilen iptal kararının icaplarına göre işlem yapılması mecburiyetinin ortadan kalkmış olması dolayısıyla iptal kararının uygulandığı tarihten önceki durumun avdeti sağlanmıştır.

2) Gerçekleştirilmesi planlanan projelerin çevreye olabilecek olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesinde, olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin, seçilen yer ile teknoloji alternatiflerinin belirlenerek değerlendirilmesinde ve projelerin uygulanmasının izlenmesi ve kontrolünde sürdürülecek çalışmalar olarak tanımlanan ÇED, yapılması öngörülen tüm bu çalışmaların oluşturması muhtemel çevresel etkileri ve halk sağlığına yönelik tehditleri göz önünde bulundurarak çözüm ve alternatif üreten bir mekanizma olarak işlemektedir.

Bu kapsamda, projelerin çevreye olabilecek etkilerinin kapsamlı bir şekilde incelenip incelenmediğine, çevreye olabilecek olumsuz etkilerin giderilmesi için gerekli önlemlerin yer alıp almadığına, süreç içerisinde gelen görüş ve önerilere çözüm getirilip getirilmediğine ilişkin inceleme ve değerlendirme çalışmalarının yürütülmesinin ardından projelere dair karar alınmaktadır.

3) 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 10 uncu maddesinde öngörülen ve Ülkemizde çevre konusunda yatırımcının yol haritası olma özelliğini taşıyan ÇED süreci, sürdürülebilir kalkınma ve çevrenin etkin düzeyde korunmasını sağlamak amacı ile uygulanmaktadır.

Enerji faaliyetlerinde de çevrenin korunması konusunda en önemli husus, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasıdır. Sürdürülebilir kalkınma ise diğer hak sahipleriyle ve toplumla mümkün olduğunca fikir birliği oluşturarak, enerjiyi üretirken koruma-kullanma ilkesini gözeterek şekilde bir çevre dengesinin korunması gerektiğini unutmuyarak, gerçekçi ve ekonomik kriterlere dayalı projeler geliştirildiği sürece sağlanabilir. Bu çerçevede, içinde bulunduğumuz yüzyılda ve hızla küreselleşen dünyamızda, enerji-çevre ve kalkınma ile ilgili çözümler, alternatifler ve yaptırımlar konusunda daha yoğun ve sıkı işbirliği yapılmaktadır.

4) DSİ Genel Müdürlüğü ile yatırımcı firma arasında imzalanan Su Kullanım Hakkı ve İşletme Esaslarına İlişkin Anlaşmasının 14. maddesinde; *"Hidroelektrik Enerji Üretim Tesislerinin fizibilite raporu kapsamında olabilecek yetersiz etüt ve değerlendirilmelerden dolayı ilerideki safhalarda hidrolojik, jeolojik, teknik, çevresel, sosyal ve ekonomik yönden oluşabilecek her türlü olumsuz sonuçtan yalnız şirket sorumludur. Şirket tarafından kurulacak hidroelektrik enerji üretim tesislerinin yatırımında doğabilecek her türlü hidrolojik, jeolojik, teknik, çevresel, ekonomik ve mali riskler ile tabi afet riski şirket tarafından yüklenilecektir."* hükmü yer almaktadır.

Diğer taraftan, mezkûr proje kapsamında yatırımcı firma Nihai ÇED Raporu'nda belirtilen tüm taahhütleri yerine getirmek ile sorumlu olmakla birlikte, projelere ilişkin Nihai ÇED Raporlarında belirtilen tüm tedbirlere ve taahhütlere uyulup uyulmadığı hususunda denetimler yapılmaktadır.

Çevre Kanunu ve bu Kanun uyarınca yayımlanan yönetmeliklere aykırı gerçekleşen faaliyetler; süre verilmemesi halinde derhal, süre verilmesi durumunda ise bu süre sonunda aykırılık düzeltilmez ise Bakanlıkça ya da bahsi geçen kanunun 12 nci maddesinin birinci fıkrası uyarınca denetim yetkisinin devredildiği kurum ve merciler tarafından kısmen veya tamamen, süreli veya süresiz olarak durdurulur. Çevre ve insan sağlığı yönünden tehlike yaratan faaliyetler ise süre verilmeksizin durdurulur. Ayrıca, bu Kanunda yazılı fiiller hakkında, idari nitelikte cezalar verilebilmektedir.

Bütün bu bilgiler ışığında, Nihai ÇED Raporunda yer alan taahhütler ile Su Kullanım Hakkı ve İşletme Esaslarına İlişkin Anlaşma hükümleri uyarınca her türlü olumsuz sonucun yatırımcı firmanın sorumluluğunda olduğu aşikârdır.

5) Doğal yaşam için gerekli olan çevresel akış (can suyu) miktarlarının tamamı her proje için Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (DKMP) tarafından belirlendiği için, DKMP'de mevcut bir veri tabanı oluşmaktadır. Bu miktarlara DKMP tarafından memba ve mansaptaki diğer projelerin etkileri de dikkate alınarak karar verilmektedir. ÇED süreci devam eden veya inşaat-işletme aşamasında olan memba-mansap projelerinin de bu projeden etkileşimi bu kapsamda değerlendirilmektedir.

6) Mezkûr projeye konu Nihai ÇED Raporu'nda *"Hali hazırda finans kaynağı olarak bir bilginin tam netleşmemesi ile birlikte iç veya dış finans kaynaklarından yararlanılması düşünülmektedir."* ifadeleri yer almakla birlikte; teşvik ve kredi mekanizmalarından faydalanma hususu Bakanlığımız görev, yetki ve sorumluluk alanları dâhiline girmemektedir.

7) Mezkur proje kapsamında hazırlanmış olan Ekosistem Değerlendirme Raporunun değerlendirilmesi neticesinde, proje alanında bulunan flora-fauna türlerine ve ekosisteme olabilecek olumsuz etkilerin asgariye indirilebilmesi amacıyla alınması gereken ihtiyati tedbirler ile habitatın restorasyonuna ilişkin yapılması gerekenler belirlenmiş ve tüm bu tedbirler projeye konu Nihai ÇED Raporu içerisinde detaylandırılmıştır. Belirtilen tedbirlerin alınması halinde yapılacak HES faaliyetinin hedef tür ve diğer türlere olabilecek muhtemel etkilerinin minimize edilebileceği kanaatine varılmıştır.

8) Bilindiği üzere, Anayasa'nın 125 inci maddesinde *"İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır."* hükmü yer almaktadır. Yürütme işlemlerinin yargı denetimi altında olması, hukuk devleti ilkesinin temelidir. İdarenin hukuka bağlılığı ise hukuk devleti ilkesinin yaşama geçirilmesinin temel koşuludur.

Bilirkişilerin oy ve görüşlerinin hâkim tarafından diğer delillerle birlikte serbestçe değerlendirileceği 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 282 inci maddesinde hükme bağlanmıştır. Bu kapsamda hakkında hukuka aykırılık bulunmadığına karar verilen ÇED Olumlu kararının geçerliğini koruması ve dolayısıyla projenin aynı alanda planlanmaya devam etmesi ısrar değil, mer'i mevzuat çerçevesinde yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerin sonucudur.

